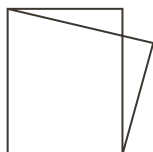

En overset professionsteoretiker: Anne Witz

Hanne Marlene Dahl, professor, ph.d., Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet

Anne Witz var en britisk sociolog (1952-2006), der startede sin universitetskarriere på University of Birmingham med et mellemstop på University of Strathclyde og sluttede som Reader på University of Leicester. Hun indskrev sig i en kritisk professionsteori og var bl.a. inspireret af professionsteoretikere som Max Weber, den tidlige Freidson, Magali Sarfatti Larson, Terry Johnson og patriarkats-teoretikeren Sylvia Walby.

Opfordringen fra redaktionen af *Tidsskrift for Professionsstudier* var en kærlig anledning til at genlæse hendes hovedværk: *Professions and Patriarchy* (1992)¹. Og jeg må indrømme, at jeg stadigvæk er imponeret over bogen her mere end to årtier efter, jeg læste den første gang som ung ph.d.-studerende. Den har alt, hvad et (forsker)hjerte kan begære: empirisk fascinerende analyser og nye analytiske begreber, der giver

forskerne et nyt blik på feltet og mulighed for at analysere hidtil oversete dele af virkeligheden.

Empirisk er der tale om omfattende historisk kontekstualiserede analyser af individuelle og kollektive aktører på et givet felt, herunder statens rolle. I bogen analyserer hun fire cases: en mandligt domineret gruppe (medicin), to kvindeligt dominerede (jordemødre og sygepleje) og en kønsmæssigt blandet gruppe (radiografi). Gennem disse fire strategisk udvalgte casestudier – tilbage fra slutningen af forrige århundrede til midten af sidste århundrede – påviser hun kønnets betydning som en mobiliserings- og magtfaktor i de forskellige, institutionaliserede sammenhænge. Samtidig bidrager Witz til vores eksisterende viden og omskriver bl.a. historien om den britiske sygeplejefprofession, hvor hun er opmærksom på forskellige stra-

Teoretisk får klassisk professionsteori et skud for boven.

tegier internt i faggruppen og opdager nye betydningsfulde aktører. Florence Nightingale var ikke den eneste betydningsfulde aktør, selvom det ofte fremstilles sådan. Ifølge Witz slog de britiske sygeplejerskers professionaliseringsprojekt fejl. De blev anerkendt for sent, fik for lidt autonomi og selvbestemmelse i forhold til arbejdet og uddannelsen. Det skyldtes både en splittelse internt i faggruppen, de magtfulde hospitalers og nogle mandlige lægers modstand samt statens afgørende rolle (først passivitet, senere dens modvilje mod sygeplejens professionalisering).

Witz er kort sagt historisk vidende og opmærksom på de køns- og klasse-mæssige forhold, som kampene om professionalisering foregik under. For Witz er et kønsperspektiv ikke kun et spørgsmål om at analysere forskellige grupper af biologisk kønnede individer,

men det er et flerdimensionelt perspektiv. Et kønsperspektiv indebærer både en opmærksomhed på forskellige grupper af mænd og kvinder, hvorvidt de bliver mobiliseret (eller ej), hvilken strategi/hvilket professionaliseringsprojekt der følges og en analyse af det terræn og dets kønnede dikotomier (og valoriseringer), som kampen finder sted på. Witz er både opmærksom på en given faggruppes alliancer med nogle mænd, nogle mænds modstand og grupper af kvinder med forskellige professionelle projekter. Begrebet professionelt projekt er fra Larsson (1977) og tilpasset, så køn inddrages, og professionaliseringsprojekter bliver hhv. "kvindelige" og "mandlige" professionaliseringsprojekter. Samtidig analyserer hun i bogen *Professions and Patriarchy* også det kønnede felt, som disse kampe om professionalisering finder sted på. Det være sig valoriseringer af det tekniske vs. det ikke tekniske

i radiograferes professionsdannelse og unormale vs. normale fødsler i kampen mellem jordemødre og læger, samt statens rolle. Klasse inddrages i analyserne. Det viser sig f.eks., at klasse-mæssige forhold fik afgørende betydning for jordemødrenes succesfulde professionalisering. En dominerende del af datidens privatpraktiserende læger (mænd) ville ikke acceptere den dårlige betaling, som arbejderklassens kvinder kunne give for deres assistance ved fødsler. Det kunne jordemødrene tage sig af! Så fødsler blev klasse- og professionsopdelt: læger til middel- og overklassens fødende kvinder, mens arbejderklassens kvinder måtte klare sig med jordemødrene.

Teoretisk får klassisk professionsteori et skud for boven. Witz dekonstruerer det klassiske professionsbegreb på følgende skarpe måde:

The "semi-profession" thesis is based on an androcentric model of profession, which takes what are in fact the successful professional projects of man at a particular point in history to be the paradigm of profession (Witz 1992, s. 60-61).

Witz argumenterer her for, at den klassiske professionsteori generaliserer et specifikt, historisk fænomen og dermed overser bestræbelser som bl.a. kvindelige aktører – individuelt og kollektivt – forfulgte for at skabe en profession. Det vil sige, at kvindeligt dominerede faggrupper og professioner blev overset, det som typisk er blevet kaldt 'wannabe-professioner', 'semi-professioner' eller 'relationsprofessioner'. Witz pointerer, at denne bias resulterede i et snævert, mandligt ideal for professionalisering, der ikke kan rumme 'kvindelige professionaliseringsprojekter' og de specifikke strategier, der tages i anvendelse ift. at få succes på et diskursivt terræn, der favoriserer det 'mandlige'.

Epistemologisk og videnskabsteoretisk ser jeg Witz' tænkning som en argumentation for forskersubjektets betydning og begrænsning. I dette tilfælde de mandlige forskersubjektets kønnede bias, som den feministiske videnskabsfilosof Sandra Harding har argumenteret for, dvs. at kønnet har betydning for, hvad der ses, og hvad der forekommer videnskabeligt interessant (Harding 1986). Det historiske forhold, at de klassiske professionsteoretikere var mænd (tænk bl.a. Weber, Parsons og Durkheim) af en bestemt klasse-mæssig herkomst (typisk borgerskabet), betød, at professions-teorien blev skrevet af mænd, der typisk kun så mænds (eller bestemte grupper af mænds) bestræbelser på at opnå

kundskabsmæssigt og markedsmæssigt monopol som en profession *par excellence*. De daværende forskersubjektets bias betød, at *noget* og *nogle aktører* blev overset. Der var blinde pletter hos de klassiske professionsteoretikere (se også Dahl 2005).

Det er dette normative professionsideal, som Witz vil korrigere ved både at synliggøre kvinders professionelle projekter og rekonstruere teorien. Denne bias i det traditionelle professionsbegreb betyder samtidig, at hun affærdiger brugen af begrebet 'semi-profession'. Hun parodierer bl.a. de klassiske professionsteoretikere for at argumentere på følgende måde: "In short, because women are not men, 'semi-profession' are not professions" (Witz 1992, s. 60). I dette korte citat viser hun, at klassisk professions-teoris argumentation for, at der findes noget, som kan kaldes 'semi-professioner', ikke giver mening. Argumentet er i hendes optik nonsens, idet konklusionen er indeholdt i definitionen. Kort sagt, der er cirkularitet i argumentationen om eksistensen af semi-professionelle. Så hvis vi opstillede et andet professionsbegreb, så kunne vi bedre se og begribe disse – primært kvindeligt dominerede – grupperes anstrengelser. Og det er netop, hvad Anne Witz gør ansatser til ved at indkredse et sådant begreb som nødvendigvis konkret og historisk baseret (Witz 1992, s. 6, 64). På denne måde bliver hendes hovedværk også et bidrag i den verserende diskussion om professionsteoriens objekt, præmisser og videnskabsteoretiske ståsted (Freidson 2001; Brante 2011; Fournier 1999; Evetts 2011). Med anvendelsen af begreber som 'professionalism' og 'discursively constructed' er hun et stykke af vejen

forløber for professionsteoretikere som Valerie Fournier (1999) og Julia Evetts (2011).

Mere specifikt foreslår hun et begreb: '*dual closure*', altså en dobbeltrettet lukningsstrategi, der er rettet både opad og nedad for en underordnet gruppe. Dette dobbelte lukningsbegreb er særligt nyttigt, når vi skal forstå kvindelige professionaliseringsambitioner og -projekter, da disse strategier har en særlig form (Witz 1992, s. 62, 201-203). Denne dobbeltrettede strategi beskrives på følgende måde:

Dual closure strategies describe the responses of occupational groups hit by demarcationary strategies, but the strategic aim is not to be included in the ranks of the occupational group engaged in the demarcationary closure. Dual closure strategies are conceptually and empirically far more complex than this. They entail the upwards countervailing exercise of power in the form of resistance on the part of the subordinate groups to the demarcationary strategies of the dominant group, but they also seek to consolidate their own position within a division of labour by employing exclusionary strategies themselves (Witz 1992, s. 48).

I en dansk kontekst kunne social- og sundhedsassistenterne være et eksempel på en gruppe, der muligvis kunne have gjort brug af en sådan dobbeltrettet strategi over for hhv. sygeplejersker og sosu-hjælpere. Eller sygeplejersker ift. læger og social- og sundhedsassistenter. I en international kontekst er bl.a. dobbeltrettede strategier blevet anvendt til at forstå fysioterapeuternes

professionsdannelse i forhold til læger og sygeplejersker (Nicholls 2021).

Internationalt er Witz blevet anerkendt for sit grundlæggende, vigtige bidrag til feltet for 'gender, work and the professions' (Bourgeault 2015, s. 529). Hendes teoretiske ramme og analytiske fokus er blevet videreført – og videreudviklet – inden for feministisk professionsforskning (Davies 1996; Henriksson, Wrede & Bureau 2006; Bourgeault 2015). Og Witz har inspireret analyser af jordemødre, sygeplejersker og fysioterapeuter i forskellige dele af verden (Bourgeault 2000; Nicholls 2021; Davies 1995). Og selvom jeg af og til støder på internationale bidrag, hvor jeg savner Witz' perspektiv (se f.eks. Blom, Evertsson & Perlinski

2017), undrer jeg mig samtidig over den danske professionslitteratur. Her citeres Witz ikke – og er nærmest oversat. Selvom Witz er oversat, er kønsperspektivet ikke fraværende i dansk professionsforskning. Der findes væsentlige bidrag med et kønsperspektiv, og her nævner jeg i flæng: Katrin Hjort, Tine Rask Eriksen, Susanne Malchau Dietz og Steen Baagøe Nielsen.

Fraværet af Witz' optik er bemærkelsesværdigt, da hendes analytiske optik ville kunne give os et bedre billede af de strukturelle udfordringer, som de kvindelige professionaliseringsprojekter møder. Både i forhold til nødvendigheden af dobbeltrettede strategier, deres kamp for status på et diskursivt terræn,

som vanskeliggør deres professionelle projekt, samt statens afgørende rolle. Man kan kun gisne om årsagerne til, at køn og kønnede forhold kun ses af et fåtal som nyttige perspektiver i analyser af de- og professionaliseringsprocesser i en dansk, velfærdsstatslig kontekst. Måske skyldes det flere forhold. Men det står uomtvisteligt fast, at hun har begået et hovedværk. Og helt glemt og ukendt er hun ikke, da hun er flittigt citeret for bogen og "pixibogs"-versionen: "Patriarchy and professions: The gendered politics of occupational closure" (Witz 1990) med over 2500 citationer.

REFERENCER

Blom, B., Evertsson, L. & Perlinski, M. (2017). *Social and Caring Professions in European Welfare States – Policies, Services and Professional Practices*. Bristol: Policy Press.

Bourgeault, I. (2000). Delivering the new Canadian midwifery: The impact of midwifery on integration into the Ontario health care system. *Sociology of Health & Illness*, 22 (2): 172-196.

Bourgeault, I. (2015). Magali Sarfatti Larson and Anne Witz: Professional Projects, Class and Gender, i Collyer, F. (red.). *Palgrave Handbook of Social Theory in Health, Illness and Medicine*, Basingstoke: Palgrave Macmillan (s. 520-534).

Brante, T. (2011). Professions as science-based occupations. *Professions & Professionalism*, 1 (1): 4-20.

Dahl, Hanne Marlene (2005). Fra en klassisk til en (post?) moderne opfattelse af professioner?, i Tine Rask Eriksen og Anne Mette Jørgensen (red.). *Professionsidentitet i forandring*. København: Akademisk Forlag (s. 36-57).

Davies, C. (1995). *Gender and the Professional Predicament in Nursing*. Buckingham: Open University Press.

Davies, C. (1996). The sociology of professions and the profession of gender. *Sociology*, 30 (4): 661-678.

Evetts, J. (2011). Sociological analysis of professionalism: past, present and future. *Comparative Sociology*, 10 (1): 1-37.

Fournier, V. (1999). The appeal to "professionalism" as a disciplinary mechanism. *The Sociological Review*, 47 (2): 280-307.

Freidson, E. (2001). *Professionalism – the Third Logic*. Cambridge, MA: Polity.

Harding, Sandra (1986). *The Science Question in Feminism*. Milton Keynes: Open University Press.

Henriksson, L., Wrede, S. & Bureau, V. (2006). Understanding professional projects in welfare service work: Revival of old professionalism? *Gender, Work & Organizations*, 13 (2): 174-192.

Larson, Magali Sarfatti (1977). *The Rise of Professionalism – A Sociological Analysis*. Berkeley: University of California Press.

Nicholls, D.A. (2021). The role of neurasthenia in the formation of the physiotherapy profession, *Physiotherapy Theory and Practice*, 37 (3): 376-388.

Witz, Anne (1990). Patriarchy and professions: The gendered politics of occupational closure, *Sociology*, 24 (4): 675-690.

Witz, Anne (1992). *Professions and Patriarchy*. Chatham: Routledge.

NOTER

- ¹ Begrebet 'patriarkat' i titlen refererer til et historisk kontingent kønssystem, hvor systemet indikerer et terræn, hvor kvindelige professionaliseringsprojekter har vanskelige kår sammenlignet med mandlige professionaliseringsprojekter.